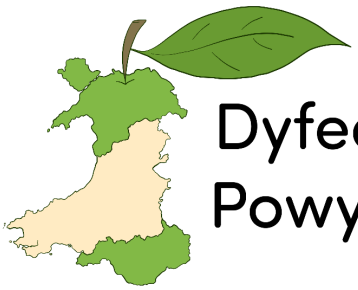
MILLER
Research Evaluation Consulting

Centre for Alternative Technology
Canolfan y Dechnoleg Amgen

Dyfed Powys | Gwydnwch Bwyd Sifil Civil Food Resilience

Cydnerthedd Bwyd Sifil Dyfed Powys

Adroddiad Terfynol

Partheriaeth Bwyd Lleol Dyfed Powys

Mawrth 2026

Bwyd Powys Food
Cultivate / I Gymunedau Tyfu For Growing Communities
Pembrokeshire Local Food Partnership
Partneriaeth Bwyd Lleol Sir Benfro
PLANED
Partneriaeth Bwyd Ceredigion
MENTERA
Bwyd Sir Gâr Food
Social Farms & Gardens / Ffermydd a Gerddi Cymdeithasol
Llywodraeth Cymru Welsh Government

Cydnerthedd Bwyd Sifil Dyfed Powys:Adroddiad Terfynol

Nick Miller, Tom Bajjada, Scout Astley Jones, Nell Butler, Allesandra la Tour / Miller Research (UK) Ltd.

Rachel Tuckett, Ruth Stevenson, Joel Rawson / Canolfan y Dechnoleg Amgen

Am ragor o wybodaeth cysylltwch â:

Tom Bajjada
tom @miller-research.co.uk

Rachel Tuckett
Rachel.tuckett@cat.org.uk

Pen-y-Wyrlod, Llanwytherin, Y Fenni,Sir Fynwy, NP7 8RG, UK
www.miller-research.co.uk | 01873 851880 | Twitter: @miller_research

Chwarel Llwyngwern, Machynlleth, Powys, SY20 9AZ, UK
www.cat.org.uk | +44(0)1654 705950 | @centre_alt_tech

Crynodeb Gweithredol

Cyflwyniad

i. Mae system cydnerthedd bwyd wedi dod yn fater o barodrwydd sifil hollbwysig yng Nghymru, y DU ac yn rhyngwladol. Mae blynyddoedd diweddar wedi dangos bregusrwydd cadwyni cyflenwi i dywydd eithafol, ansefydlogrwydd geowleidyddol, anwadalwch pris ynni, prinderau llafur, a phwysau costau byw. Mae'r risgiau hyn yn dwysáu, gan osod galwadau newydd ar weithredwyr lleol a rhanbarthol i sicrhau y gall poblogaethau gyrchu bwyd diogel, maethlon dan amgylchiadau arferol ac ar adegau o darfu.

ii. Yn erbyn y cefndir hwn, comisiynodd Partneriaethau Bwyd Lleol (LFPau) Dyfed Powys[1] Miller Research a'r Ganolfan Dechnoleg Amgen (CAT) i ddatblygu sylfaen dystiolaeth a mewnwelediadau ymarferol i ffurfio Strategaeth Gydnerthedd Bwyd y dyfodol i'r rhanbarth. Mae'r adroddiad hwn yn dwyn dau linyn o waith sy'n cyd-fynd â'i gilydd ynghyd:

- Asesiad sylfaenol cynhwysfawr o gyflwr presennol system fwyd Dyfed Powys
- Cyfres o weithdai seiliedig ar le sy'n archwilio sut y byddai aelwydydd, cymunedau, gweithredwyr rhanbarthol a systemau cenedlaethol yn ymateb i darfiadau dwys a chronig ar fwyd.

Diffiniad a Chydrannau Cydnerthedd Bwyd

iii. Mae'r adroddiad yn mabwysiadu'r diffiniad gweithio canlynol:

"Cydnerthedd bwyd yw capasiti system fwyd, ei sefydliadau, busnesau, a chymunedau i sicrhau mynediad dibynadwy at fwyd diogel, maethlon a fforddiadwy o dan amodau arferol yn ogystal â rhai y tarfwyd arnynt."

Prif ganfyddiadau o'r Sylfaen Dystiolaeth

iv. **Cydnerthedd Ochr Cyflenwi**: Mae gan Dyfed Powys gryfder sylweddol mewn cynhyrchu amaethyddol; yn enwedig grawnfwydydd, tatws, cig, llaeth ac wyau. Fodd bynnag, nid oes garddwriaeth ddigonol i ateb galw, mae

[1] Bwyd Powys Food, Partneriaeth Bwyd Sir Gâr, Partneriaeth Bwyd Ceredigion a Phartneriaeth Bwyd Sir Benfro.

cyfleusterau prosesu yn brin ac mae logisteg a gwasanaethau cymorth eraill yn cael eu caffael yn bennaf o'r tu allan i'r rhanbarth.

v. **Cydnerthedd Ochr Galw:** Mae'r rhanbarth wedi datblygu rhai cysylltiadau cryf rhwng caffael cyhoeddus a chyflenwyr rhanbarthol, gyda'r prosiect Llysiau Cymru mewn Ysgolion yn arddangos ymarfer gorau. Fodd bynnag, mae fforddiadwyedd bwyd yn parhau'n rhwystr sylweddol i aelwydydd incwm isel, y gall fod angen iddynt wario hyd at 70% o'u hincwm gwariadwy i gyflawni'r deiet Bwyta'n Dda, ac mae bod yn ynysig yng nghefn gwlad, cludiant gwael a phellter yn gwaethygu'r anghydraddoldebau.

vi. **Cydnerthedd Llywodraethiant a Pholisi**: Mae Partneriaethau Bwyd yn gweithredu fel cynullwyr ar draws sectorau cyhoeddus, cymunedol a gwirfoddol, tra bod awdurdodau lleol yn cynnwys bwyd mewn amrediad o strategaethau. Fodd bynnag, mae cyllido yn dameidiog yn gyffredinol ac yn dymor byr, mae cynllunio argyfwng bwyd yn fach iawn ac nid yw manwerthwyr cenedlaethol mawr yn cymryd rhan mewn trafodaethau.

vii. **Cydnerthedd Cymunedol a Chymdeithasol**: Mae gan Dyfed Powys ecosystem gyfoethog o brosiectau bwyd cymunedol ac mae cyfranogiad gwirfoddolwyr yn uchel. Mae Partneriaethau Bwyd Lleol yn cryfhau cydlynu ac ailaddrodd ymarfer da. Fodd bynnag, ymgysylltu cyfyngedig sydd â rhai grwpiau anodd eu cyrraedd a cholled gyffredinol o sgiliau tyfu, coginio a phrosesu.

Gweledigaeth ar gyfer Dyfed Powys Gydnerth o ran Bwyd

viii. Adnabu canlyniadau'r adolygiad polisi ac ymgysylltu cyfranogol weledigaeth gyffredin ar gyfer nodweddion cydnerthedd bwyd yn Nyfed Powys. Mae'r rhanbarth yn ceisio:

- Cyflenwad bwyd amrywiol, datganoledig, wedi'i addasu i'r hinsawdd.
- Cynhyrchu lleol cryf, yn enwedig garddwriaeth trwy brosesu rhanbarthol a hybiau dosbarthu.
- Cymunedau sydd â sgiliau, hyder a chapasiti i goginio, tyfu a chynorthwyo ei gilydd.
- System lywodraethiant lle mae bwyd yn cael ei drin fel seilwaith hanfodol, wedi'i gefnogi gan rolau eglur a buddsoddiad tymor hir.

Trawsnewid cyfiawn sy'n blaenoriaethu grwpiau agored i niwed, bywoliaethau cynaliadwy i gynhyrchwyr, a mynediad teg i bawb.

Meysydd cyflawni ar gyfer Dyfed Powys Gydnerth o ran Bwyd

Cafodd wyth maes cyflawni trosfwaol eu hadnabod o ddadansoddiad o ddata'r gweithdai oedd yn cymryd rhan: cynnig rhai prif feysydd ar gyfer gweithredu strategol:

1. **Uwchraddio Ymwybyddiaeth:** ymgysylltu â llywodraethiant	1.1 Normaleiddio sgyrsiau am gydnerthedd bwyd 1.2 Sefydlu strwythurau llywodraethiant ac arweinyddiaeth eglur ar gydnerthedd bwyd
2. **Adnabod Anghenion Bwyd:** blaenoriaethu grwpiau agored i niwed	2.1 Adnabod anghenion bwyd 2.2 Adnabod a blaenoriaethu grwpiau agored i niwed
3. **Mapio Asedau Bwyd:** deall cryfderau presennol	3.1 Mapio asedau bwyd
4. **Datblygu seilwaith:** adeiladu amrywiaeth	4.1 Datblygu seilwaith storio bwyd a phentyrau stoc i ateb anghenion blaenoriaeth a adnabyddir 4.2 Datblygu seilwaith cludo bwyd i'w ddefnyddio mewn ymateb i darfu ar fwyd 4.3 Datblygu seilwaith cefnogol (oddi ar y grid) 4.4 Datblygu seilwaith cyfathrebiadau argyfwng (cymdeithasol a corfforol)
5. **Paratoi Cynlluniau Gweithredol:** ar gyfer ymateb i darfu ar fwyd	5.1 Datblygu cynlluniau dosbarthu bwyd 5.2 Datblygu cynlluniau arlwyo torfol 5.3 Datblygu cynlluniau cyfathrebu argyfwng
6. **Uwchsgilio Pawb:** Grymuso â gwybodaeth a sgiliau	6.1 Datblygu sgiliau rheoli bwyd cryf 6.2 Datblygu sgiliau arlwyo cryf 6.3 Grymuso pobl i dyfu llysiau 6.4 Cyflawni newid sylweddol mewn llythrennedd systemau bwyd
7. **Cryfhau Systemau Bwyd Lleol**	7.1 Sicrhau cyflenwad bwyd lleol cydnerth 7.2 Cynorthwyo a datblygu cynhyrchwyr lleol a rhwydweithau cyflenwi.
8. **Ailgydbwyso Pŵer:** tuag at y bobl	8.1 Cynorthwyo a galluogi cynlluniau cymunedol 8.2 Adeiladu perthnasoedd ar draws ffiniau 8.3 Ymgysylltu â chorfforaethau a'u rheoleiddio

Argymhellion ar gyfer creu Strategaeth Cydnerthedd Bwyd

ix. Yn seiliedig ar ddadansoddiad o'r ymchwil bwrdd gwaith ac allbynnau gweithdai, mae'r adroddiad yn cynnig ymagwedd ddilyniannol at ddatblygu strategaeth gadarn ar gyfer cydnerthedd bwyd i'r rhanbarth:

1. Sefydlu Cyfeiriad Llywodraethiant ac Wedi'i Rannu: Cwblhau mecanwaith llywodraethaint rhanbarthol ar gyfer cydnerthedd bwyd a rolau, cylch gorchwyl, a chysylltiadau eglur at LRFau, PSBau, ALlau a LFPau.
2. Cytuno ar Flaenoriaethau: Mabwysiadu'r wyth maes cyflawni fel egwyddorion trefniadol. Cydgyfeirio gweithredoedd ar lefel siroedd o fewn fframwaith rhanbarthol cydlynol.
3. Adeiladu Cynlluniau Rhanbarthol Trwy Gymryd Rhan: Ymgynghori â chymunedau, cynhyrchwyr a chyrff cyhoeddus. Profi dichonolrwydd, risgiau arwyneb a mireinio gweithredoedd yn gydweithredol.
4. Dynodi Perchenogaeth Eglur: Adnabod cyrff arweiniol ar gyfer pob gweithred
   (e.e. LFPau, Awdurdodau Lleol, grwpiau cymunedol, PSBau, rhwydweithiau rhanbarthol).
5. Rhoi Cynlluniau Gweithredu Ar Waith: Cyflawni ymyriadau wedi'u targedu i wella amrywiaeth cyflenwi seilwaith, cynllunio argyfwng, sgiliau a chapapsiti cymunedol.
6. Cynnal Ymgysylltu Cyhoeddus: Parhau i gyfathrebu, ymwybyddiaeth ac ymestyn, adeiladu dealltwriaeth sifig a chyfrifoldeb ar y cyd.

Casgliad

x. Nid yw cydnerthedd bwyd yn ddewisol mwyach –mae'n hanfodol i barodrwydd sifil, llesiant economaidd ac iechyd cymunedol. Mae gan Dyfed Powys gryfderau sylweddol: gweithredwyr lleol ymrwymedig, treftadaeth amaethyddol gref, rhwydweithiau cymunedol bywiog a liferau caffael cyhoeddus cadarn. Ond mae gwendidau yn sylweddol ac yn tyfu: garddwriaeth gyfyngedig, capasiti prosesu tenau, pwysau fforddiadwyedd, mynediad anwastad, dibyniaeth ar wirfoddolwyr, a chynllunio argyfwng tameidiog.

xi. Mae'r adroddiadd hwn yn cynnig sylfaen gref ar gyfer gweithredu. Mae'n amlinellu nid yn unig y sylfaen dystiolaeth, ond gweledigaeth a rennir a llwybrau ymarferol sy'n adlewyrchu profiad ac arbenigedd byw cymunedau ledled Dyfed Powys. Gydag arweinyddiaeth gydlynol, buddsoddiad tymor hir ac ymrwymiad at gynhwysiant, gall y rhanbarth adeiladu system fwyd sy'n

gallu gwrthsefyll siociau, addasu i newid tymor hir, a chefnogi llesiant pawb sy'n byw yma.

MILLER
Research Evaluation Consulting

Centre for Alternative Technology
Canolfan y Dechnoleg Amgen